

יעקב שרת / איש ומאדים

חגי תחת התבן

יש ביטוי ערבי: „היה תחת איתבן“, שפירושו נחש תחת התבן, ומשמעו ברור למדי — אדם רב-מזימות, המסתתר באיזה מקום, אך נמצא שם כל הזמן והוא להזר מפניו. נזכרתי בניתבם הזה כאשר קראתי את מה שכתב חגי אשד ב„דבר“ (3.5.82) תחת הכותרת המאתגרת „בעד ונגד פניו ישובים — העיקרון של חילופי אוכלוסין ושטחים כאחד הפתרונות האפשריים לבעיית יהודה ושומרון לא ירד מן הפרק. כמובן, אני מתכוון לא רק לחגי אשד. בחברה שהביטוי הניל חל עליה אפשר למצוא, ככל הנראה, לפחות גם את האלוף (מיל) ישעיהו גביש, שבציטוט הבא מדבריו שהובאו בגליון „מעריב“ של יום העצמאות האחרון, פותח חגי אשד את מאמרו המבהיל:

„פניו נוסח סיני ביהודה ושומרון — כתב ישעיהו גביש וצוטט עליידי חגי אשד — פשוט בלתי-אפשרי. במיקרה של שלום ניתן יהיה אולי לדון בחילופי אוכלוסיה, כפי שאירע בתום מלחמת-העולם הראשונה בין תורכיה ליוון, וכפי שבוצע גם במדינות אחרות.“

לפני שאנסה להסביר בכוחי הדל מדוע אני אומר שהדברים האלה מבהילים ומחרידים, רצוני לציין את העובדה המכאיבה, כי הם נכתבו ב„דבר“ רק יומיים לפני שהופיע שם מאמר נדיר ברמתו (מכל דחינה) מאת אלכס ליבן מראש-הנקה, שבו הוא מספר לנו בזה הלשון: „על לוח המודעות בקיבוצנו נתלתה מודעה מטעם מנהלים מקיבוץ כברי. שירתה באחרונה במילואים והודיעו מהחוויה שבערה עליהם. להלן כמה משפטים אופייניים ממודעתם:

„אני, חברי ובני קיבוצם, מביעים חרדתנו נוכח השלטת היד הקשה בשטחים. כאנשים שמרתיים בכוחות הביטחון נאלצנו לפעול בניגוד למצפוננו ובניגוד לערכים יסודיים שבהם אנו מאמינים...“

ועכשיו, במטותא מכס, נחזור יומיים לאחור ב„דבר“ — ושנות-אור בהיסטוריה — אל „הפיתרון“ הסופי של חגי אשד לבעיה הדמוגרפית, אשר לדבריו (הצודקים כל-כך), „החשש שהיא מעוררת גובר יותר ויותר לא רק בקשר לעתיד יהודה ושומרון, אלא אפילו לגבי הבטחת הרוב היהודי הדמוקרטי במדינת ישראל עצמה.“

הפיתרון, כאמור הוא, „חילופי שטחים, ישובים ומתיישבים — רעיון שהועלה כאחת הדרכים לפיתרון הסיכסוך הישראלי הערבי פעמים רבות בתולדות הסיכסוך גם על-ידי מנהיגים

בתורכיה-היוון וגם במדינות אחרות“? כמה ישראלים מאמינים באמת ובתמים, שעליידי מילחמה נוסח 1948, נגיע בטבח ובגירוש אל המנוחה ואל הנחלה, שב-1949 נראו כה קרובות — ואיפה הן עכשיו?

אשה ערבית.

מי ידע הייך?

בוקר טוב! אתה מתעורר, קופץ מן המיטה, פותח את הדלת, מרים את העיתון, מסיר את הגומייה, פורש — כמה נשים הם הרגו היום?

רק אחת, ברוך השם! כל יום ילדה או נערה! אשה ערבית, מי ידע חייד ומות? תגידי לי, רפול, אתה לא חושב שאתה פשוט צריך להתבייש? תגידי לי, אריאל שרון, אתה לא חושב שזה נורא? תגידי לי, מנחם בגין, אתה לא חושב שזו זוועה?

את הפרופסור מנחם מילסון-פאוסט אני כבר לא שואל. אני שומע חדשות: „החיילים ירו תחילה ברגליים (זו כבר התקדמות!)...“; „אני קורא בעתון: „הרמטכ״ל: החיילים יורו רק כמוצא אחרון ובאין ברירה,“ ושואל את עצמי: הפרובינציאליים האלה לא תופשים, עדיין לא תופשים, שכי?

בוש זה כיבוש זה כיבוש? הפרובינציאליים האלה לא תופשים, עדיין לא תופשים, שמידי יום מתחשלת יכולת ההקרה של כי הכובשים הם המסכנים, והכבושים הם הנבלים (אז מה אכחנו יכולים לעשות? לא להיות שם בכלל זה מה שאנחנו יכולים לעשות?)! הפרובינציאליים האלה לא תופשים, או עדיין לא תופשים, שמדי יום מתחשלת יכולת ההקרה של הכבושים, ובמקביל מתוסף בתוך שורות צה״ל — צבא הגנה לישראל — רוצח ילדים, או רוצח נשים, או סתם רוצח?

רנע אחד! ואולי זה מה ש„הס“ רוצים? אבל מה אני מתרגש פה וצועק ככרוכיה? „סובלנות“ — זה הציוץ התורני בסידרת יסורי-המצפון הזערערים של עם ישראל — אך זה ירדה מעל האובניים כדי לשנות את הפרצוף האלים והרצחני שלנו לאלתר; ניתן לראשיה צניס עד שהממו

צע עלה, נאמר, לעשר ביום, כדי להעמיד את מסר הסובלנות שלהם במבחן של ממש. או אולי נחכה עד עשרים?

חילופי-אוכלוסין הדדיים בין פליטים פלסטינים ומתנחלים

יהודים * אם תרצו מילחמה - אין זו אגדה

ציוניים דגולים כחיים וייצמן, ברל כצנלסון ואחרים; לאחר מלחמת-העולם השניה אימצה אותו אף ועידת הלייבור הבריטי.“

„שוללי הרעיון הזה — מודה הגיית-התבן — יגלגלו עליו בטענה שמדובר בחילופים בכיוון אחד: הערבים יגורשו והיהודים יבואו במקומם. אבל האמת היא שהיו חילופי אוכלוסין הדדיים במהלך מלחמת העצמאות ומייד לאחריה, וגם קודם לכן.“

האם משתמע מכאן, שחילופי-האוכלוסיה ה„הדדיים“ היו גם מוסכמים? משתמע אבל זה פשוט לא נכון, ואכן, כעבור אי-אלו פסיקות מפולפלות חגי אשד מוציא את מרצעו משקו: „הרעיון הזה (של חילופי אוכלוסיה) לא נדון ברצינות, משום שלא היה סיכוי לבצע אותו על יסוד של הסכם הדדי, והאפשרות של כפיית בכוח נראתה כה זוחה ומסלילה עד שהיא נדחה על הסף. הרעיון הזה בוצע בסערת המלחמה, כאמור, וגם אפשרות זאת תוכל לעלות מחדש בעתיד, במילחמה נוספת.“

אה! הנה, הנה הוא הנחש אשר הכה כברק בזנוק מתוך התבן! „הרעיון הזה בוצע בסערת מילחמה — וגם! אפשרות זאת תוכל לעלות מחדש בעתיד!“

אז זה מה שמציעים לעם ישראל היום — לא בימי אש-ליות-ההסכם החסודות של וייצמן-כצנלסון! — כדי לפתור את בעייתו הדמוגרפית משני עברי „הקיר הירוק“ — להפריץ עוד מלחמה נוסח 1948, כדי להשיג בה מה שקרוי „חילופי אוכלוסיה הדדיים“ — הפעם לא בצורת פליטים ערביים מכאן ועולים ממדינות ערב משם, אלא בצורת פליטים ערביים מכאן ומתנחלים יהודים מכאן (מי מדבר עוד על גלי-עליה?)!

מה שאכן היה כה זוחה ומסליל, יוכל לעלות מחדש בעתיד“ — מרגיענו חגי אשד. ואכן זה בדיוק מה שמצטייר במוחם של אלופים במיל״ כשעיתו נגיש, וחשוב עוד יותר, אריאל שרון, שאומנם איים לא מכבר על הפלסטינים בשואה השנה נוסח 1948, ומקפיד לרענן את זכרונם מדי יום ביומו. שהרי איש לא מעלה בדעתו, שמישהו יהיה נכון „לדון“ בחילופי אוכלוסיה; זה יכול לבוא רק במלחמה, אם בכלל.

כמה „חברי ובני קיבוצים“, כמה אזרחים אחרים בישראל, המשרתיים בכוחות הביטחון, יתנו ידם למיבצע החילופים „ההדדי“ הזה, שכרוך ב„החלפת“ 2 מיליון פלסטינים בישראלים הכבשים (בתוספת רמז עבה של חגי אשד לערביי ישראל!) ב-20,000 מתנחלים ב„היהודה ושומרון“?

כמה „חברי ובני קיבוצים“, כמה אזרחים אחרים בישראל, יש לי מן ענייניהם של אחיהם בהגשמת הרעיון „ההדדי“ הזה, בגלגלם עיניהם השמימה ובהישבעם בדמויות טהורות כישעיהו גביש, חיים וייצמן, ברל כצנלסון (ועידת הלייבור אחרי מלחמת העולם השניה), שבמיבצע כשר וישר — כמו

התרגיל פשוט: כדי לא לשמ מה שראש אמ״ן טוען לו בישראל, מתגלות הוכחות מסותרות מהו״ל. זו שיטה ישנה. הצרה היא שהיא כבר מוכרת, והתוצאה היא שאמין זה לא אמין ואמין זה לא אמין, אבל אם תרצו מילחמה — אין זו אגדה.

מטערה. אותי זה לא משכנע. אני מוכן להמר, ש„המומי-חיס“ וה„דיפלומטים“ האלה לא היו אנשי מודיעין ומימשל בווינגטון ולא „מערביים“ בדמשק.

התרגיל פשוט: כדי לא לשמ מה שראש אמ״ן טוען לו בישראל, מתגלות הוכחות מסותרות מהו״ל. זו שיטה ישנה. הצרה היא שהיא כבר מוכרת, והתוצאה היא שאמין זה לא אמין ואמין זה לא אמין, אבל אם תרצו מילחמה — אין זו אגדה.

מיד את כל השב״כ, וזו, לדעתו, הסיבה שהביאה ללכידת הרוצחים כבר באותו לילה.

„עמוס מגור סירב להתראיין בסרט, אבל איסר הראל היה מוכן. תיחקרתי אור תו בעניין האשמת הש״ב ברצח פוליטי, מעשה שהוא חמור למדי. זאת היתה גם הסיבה לכך שהראל היה מוכן להשתתף בסרט, הוא הבחיר לנו: „אני משתתף אתכם בסרט מפני שאני לא רוצה ש־רצח-קסטנר יייהפך למחוריה שנייה של רצח ארלוזורוב.“ שאלתי את איסר הראל, אם אכן היה הרוצח, זאב אקשטיין, איש ש״ב, שנשלח מטעמו למחתרת כדי לר־צח את קסטנר. הראל אמר כי אקשטיין נכנס למחתרת זו ביוזמתו. ביוזמתו פנה למישטרה, שהפנתה אותו לשב״כ. אכן, השב״כ השתמש בו במשך פרק זמן כדי לדעת מה מתרחש בתוך אותה מחתרת. הוא היה מודיע, אבל כעבור זמן נעלמו עיקבותיו. אולי הוא הושפע מקיסמו של מנהיג המחתרת. יוסף מנקס...“

„מנגנון החושך“

הרוצחים

„הצלחנו לאתר את זאב אקשטיין. מאיה דוקלר, המפיקה שלנו, ניסתה לשכנע אותו להשתתף בסרט, אבל הוא התחמק ואמר עזובי אותי. אני פניתי סלפונית לזן שמר בארצות-הברית. הוא ירד לשם, אחרי שנים רבות שבהן עבד כמנהל-במה בוויליאמסון הקאמרי. הוא השיב לי, שלילי, שלילי. הנאשם חסלטי, יוסף מנקס, מתגורר ב־גיבעתיים. והוא השתתף בשימחה רבה בסרט. הוא מסר את גירסתו. הלכנו איתו לבית הישן שהיה לו בסלאמה, הבית שבו שכן מרדוך טולט.“

„מנקס אמר לנו, בסרט: ידעתי מיהו קסטנר. ידעתי שהוא היה שם קאפו גדול, שמילא את הוראות הסוכנות. והסוכנות נתנה לו הוראה שלא לספר את האמת ליהודים. המישפט שאני נשפטי בו היה מישפטי-שקר. האמת היא, שאני לא צדיק נגד מיפלטת מפא״י, היות והם עשו פשעים נגד העם בארץ ובעולם, גם נגד האנושות וגם ואני הפרעתי להם. תמיד עמדתי להם באמצע הגרון. אבל להלביש עלי מאסר — עולם על רצח-קסטנר — הם לא היו צריכים לעשות את זה. הרצח בוצע על-ידי הש״ב, על-פי הוראה של בן-גוריון. כפי שהוא עשה עם ארלוזורוב. כך הוא שלח את קסטנר לאדמה ואותי לבית הסהר.“

„על טענתו של מנקס, בדבר מעורבות הש״ב, משיב בסרט איסר הראל ואומר שמנקס ידע כי אקשטיין היה קשור פרק זמן לשיב״כ, ולכן הוא נבחר בכוונה להיות היראה בקסטנר, כדי שאם הוא ייתפס במיקרה, יוכלו לומר שהש״ב עשה את זה.“

„פניתי גם אל ישראל אלדד, שהיה האידיאולוג הראשי של מחתרת, מלכות ישראל, שצצו כפטריות אחר הגשם ב־שנות-המדינה הראשונות. שאלתי את אלדד על מאמרו על קסטנר: אתה כתבת את זה? והוא אישר, אבל הוסיף, שקסטנר היה בעייה חינוכית, ולמרות שהוא כתב כי קסטנר נמצא על-ידי בית-המישפט יש־ראלי בחזקת מי שדינו מוות — הוא לא התכוון בגוף לוחם או מחתרתי יבצע את ההוצאה-להורג שלו. כוונתו היתה, לדבר ריו, שהעם יוציא להורג, אלדד הוסיף ואמר לי שהוא מאמין למנקס, וכי הוא מכיר אותו עוד מהלחמי. ומכיוון שהוא לא בא אל ד״ר אלדד, ולא התייעץ איתו — מאמני אלדד שמנקס חף מפשע.“

„הרביעי מבין נאשמי-הרצח היה יע־קוב חרתי, שזכה בבית-המישפט. על סמך הודאות ועדויות במישטרה של אקש־טיין ושמר, מתברר מעל לכל ספק, ש־מנקס היה זה שתיכנן את הרצח ומסר ל־אקשטיין את האקדה. אבל מעל מנקס היה חרתי. כאשר פנינו אליו, הוא טען שאין לו שום קשר לעניין.“

„לא נסינו בשני הסרטים האלה לפסוק את דין ההיסטוריה, אלא לפרוש לצופים את אחד הסיפורים המזעזעים בתולדות-ישראל. סיפור של מישפט על תקופה ש־קשה לשפוט אותה, ואת סיפורו של הרצח הפוליטי היחידי בתולדות ישראל!“